

La famiglia Danton : novella da Donat Cadruvi

Objekttyp: **Chapter**

Zeitschrift: **Romanica Raetica : perscrutaziun da l'intschess rumantsch**

Band (Jahr): **13 (1998)**

PDF erstellt am: **26.09.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

19. La famiglia Danton

Novella da Donat Cadruvi



Uss ei il matg a strada, stev'ei scret all'entschatta d'ina brev de Donat Cadruvi, adressada ils 14 de matg 1972 al scribent de questas lingias. Il criu unviern, igl avrel lignus fuvan stuli. Ina nova era stueva entscheiver, ina legria remarcabla sederasar! Per il poet e scribent *Donat Cadruvi* fuva quei niev sereghegliar: *Uss ei il matg a strada*, enzatgei de pli che stagiuns che vegnan, vargan e passan.

E nies silenzi va alla fin. Per ventira, – stev'ei scret vinavon ensemen culla nuviuala: «Il davos temps ei capitau enzatgei che jeu vess mai cartiu: Jeu sun vegnius de scriver ina novella che porta forse il num:

La famiglia Danton

Igl ei material per in roman. Jeu manezzel ils fatgs e refatgs entochen ch'igl ei mo 30–40 paginas.

Factum exteriur: *Process criminal, malgiustia, revisiun, perschunia cun in perschunier che quescha, etc. In pign marcau cun catedrala, caserna etc., era ina perschun e la gliעד leutier.*

Problematica interna: *La sort dil singul rocla senza ch'il mund s'encorschi. Il mund ei fatgs de rutina e pren notizia de nuot, gnanc dil malfatg.*

Jeu hai scret quei cun grond plascher. Il bia vegnel jeu unfis de scriver. Quella ga eis ei stau in divertiment.»

Sto esser che novs e ferm impuls vevan entschiet a surven-tscher ina stagnaziun d'in triep d'onns. Els plaid: *Jeu sun vegnius de scriver ... enzatgei che jeu vess mai cartiu*, stat il 'smarvegl' dell'atgna sorpresa de puspei esser el cass de scriver: ina novella. Ina ventira per il scribent che po sedeliberar d'in derschalet murtiront, in deletg d'haver anflau la via a nova comunicaziun litterara ed artistica, mo surtut in schenghetg al lectur romontsch, spanegiaus sin buna lectura, giavinont-fascinonta. Il scribent Donat Cadruvi, staus bein iniziaus gia avon decennis, ha anflau il caraun el mument che ses amitgs cartevan ch'el savessi imitar igl exempel de tons Romontschs che han, suenter encuraschonts mussaments litterars, bess la faultsch per adina ord canvau.

Nies autur tschontscha de material per in entir roman. Per in scribent eis ei impurtont de saver per tgei fuormas el ei nasschius, carschius ed adattaus. Cons han empruau cun romans, e tgei deruttas! Scriver in roman vess buca mo duvrau ina dètga sutga ruver, ina meisa de plattamorta, puolpa uors ed in dubel liter vuclin, anzi, in'otra fuorma de scribent, in'otra urdadira stilistica. Donat Cadruvi ei advers a tut linlogn, a lunghezas celestas; el posseda la forza critica de sfarcagliar abundonzas bombasticas che lessen nescher. Siu dun ei la fuorma concisa, lungatg sempel e clar, cunterfei de sia personalitad litterara. Sia originalitad semanifesta en tematica e patertgaments derivonts d'experienzas immediatas e personalas: nundivisibel, nuncon-

fundibel, e perquei lunsch naven d'imitaziuns ed emprests. Da tut quei seresulta litteratura che tschaffa e penetrescha il temps hodiern.

Enzacons meins pli tard arriva il manuscret 'Danton'. Igl ei stau ina sorpresa, ina revelaziun. Cun tschaffen surdein nus ussa *La famiglia Danton*, novella da *Donat Cadruvi*, al lectur romontsch! –

Aunc in auter passus ella brev pareva d'impurtonza: *Mia ovrta ei il resultat de 20 onns. Il resultat ei pigns – il spért de Tiu scolar s'exprima cun gronda offensiva ...*

Co duessen nus interpretar quels plaids? In compliment ad in vegl scolast che ha zacu bess ina sbrenzla senza fraud? Sbrenzlas e brastgas hai adina dau, neu dal passau. Vegnan ellas retschartas, anflan ellas materia che tschaffa e s'inflomma? La megliera risposta a questas damondas dattan las novas ovrta de Donat Cadruvi.

Secapescha che Donat Cadruvi ha buca cuschiu ils dus davos decennis. Sia plema gizzada gia da giuven ensi per la novella, per la poesia, per skizzas ed autras fuormas litteraras, era untgida viers autras rivas. Mo mai ha nies autur emblidau dil tut ils duers enviers il lungatg matern e nossa cultura, enviers nos umens dil passau, buca snegau fiastas popularas, grondas e pintgas, sco quei ch'ellas succedan, e ch'ils Romontschs ein disai de festivar en cuminonza, en poesia, cant e musica. Cun siu stil concis, patratg e spért acut, fa Donat Cadruvi segiramein buca part dils poets e sribents populars. El manifesta denton simpatia per quei dun de nies lungatg ed ha il dun de descender dal podium litterar e serrau de novella e skizza, da sia norma, che datga strusch e s'empatscha pauc de spertas capientschas de siu ponderar e patertgar en scursanida, – per semischedar en preschientscha e reminiscenza idillica cul sempel pievel e cul sribent popular. *Glion d'antruras e Glion ded oz*

(1972), ei mo in dils biars exempels. L'enconuschenta poesia: *Ti pur, ti eis semnader*, digl onn 1950, pli tard serrada ed activada en siu emprem cuors, l'adaptaziun della Dertgira *nauscha* (1948), e bein enqual outra ovretta, ch'igl autur ha forse emblidau ch'ellas existan, paran sesligiadas dall'aulta altana de fuorma e stil novellistic.

Che Donat Cadruvi seregorda dils umens dil passau, pér me-mia emblidai da nossa generaziun, demuossa sia famosa biografia: *Alois Steinhauer*, cusseglier guvernativ e nazional, 1871–1918. El intimescha giuvens scribents de s'occupar en medema ed autr'uisa cun meriteivels campiuns politics, economs e culturals dil 19avel tschentaner, sestentai cun fervur per migliurar las grevas condiziuns de veta en nossas valladas muntagnardas. Problems de dretg, de famiglia, dellas uniuns giuvenilas, de structura diversa partenent nies intschess romontsch, grischun e svizzer, han occupau nies autur adina puspei. Senza sia iniziativa fuss a Lags 1971 ni la fiasta commemorativa en honor de *Sur Flurin Camathias*, ni l'ediziun nova de quest grond poet della Foppa stadas pusseivlas.

En quest liug eis ei buca pusseivel d'entrar pli da num ella lavur litterara dils emprems dus temps Cadruvians, schegie per part de remarcabla consistenza ed originalitad, in'ovra che anfla pli e pli atenziun en scolas medias, davart la giuventetgna cun: *Il socialist de Seglias* (1952), *Dus frars Menardi* (1953), cun la *Via nova* (1951/53), *La davosa unfrenda* (1953), *La fin dils Fatals* (1951/53), cun la versiun della *Sinfonia pastorala* d'André Gide, transladata avon 20 onns, che vegn a comparer 1973.

Beinenquala dellas suranumnadas lavurs dellas empremas duas periodas – *Il socialist de Seglias* sa vegnir consideraus per ovra de transiziun – pon esser daventadas per Donat Cadruvi in siemi, mo tuttas stattan per nus ferm sin pantun. Negin, era buca il pli ferm, po siglir ord si'atgna pial, far pass ord l'atgna via. Sch'igl autur ha dau pietigot ad in finistrel u l'auter, po buca pli pertscharner la lontana riva bandunada, ils lecturs e critics denton, laian nuota impressionar dils sigliots de poets e scribents. Per els ei la rasada pli largia, pli staziunara. Il scribent camina en pass rapids viaden el futur, laschond anavos

il trapassau cun suer e snavur. Per ils lecturs e scrutaturs: gia *leu* tratgs characteristics ch'ei ligiai vid la persuna, che sestezan era buca *cheu*, che semodificheschan e prendan novas dimensiuns. *Leu* concisadads sper parts extensivas, che serepetan maina pli *cheu*. Disproporziuns, sper parts remarcablamein ordinadas en sias duas empremas novellas, che nus attribuim all'emprema seriusa stenta d'in giuven sribent, e che secloman: *La pli gesta stadera* (1944) ed *Auras e tempiastas* (1946), rasadas ed encadenadas. Igl autur vegness probabel a stuer dar ina spidada de curascha per vegnir de volver beinschit las paginas, auter che per marveglias, lavurs d'in tgiet d'emprema cantata. Per la scienza litterara ei era talas emprovas d'impurtonza, era si'emprema novella: *Per vias e sendas*, 1943.

Il niev art de scriver de Donat Cadruvi ei spontans, in relatar senza sforz, neuado da nova savida. Tut ei pinau, rocla cun tschaffen e levezia.

Il lectur vegn a capir che nus entrein buc el cuntegn, el senn pli profund de *La famiglia Danton*. Il problem central della novella ha igl autur precisau lapidarmein en sia brev, citada all'entschatta de questa introducziun.

Sche nies poet scriva: *Il resultat ei pigns*, considerein nus quei simbolicamein. En nos mauns sesanfla gia in'otra lavur da Donat Cadruvi, buca meins gartegiada: *Brevs ad in Magistrat*, che compara en cuort egl Ischi 1972. Era cheu, sco el 'Danton' stat Cadruvi magistralmein sur la materia, sa far termagls cun quella. Remarcabels contacts denter pign e grond, sentiments sublimes, – e nus mein buc en err, deducend da questas duas lavurs, ch'il 'pign resultat' seslargi plaun a plaun ad in ciclus de novellas de grond interest, che sbutla il briece anzi stretg en tematica litterara de nossa tiara romontscha. *Donat Cadruvi* era, ed ei vinavon, pli che mai, in dils paucs vers scribents dil temps present, enteifer la stirpa retoromontscha. Encunter quei verdict gida pauc mover tissi.

Donat Cadruvi ... e silsuenter!

Il sura stampau, l'introducziun alla novella *La famiglia Danton*, comparida 1972 el Novellist, ediziun della Revista re-

toromontscha, dat en cordiala maniera la nova entrada dil politicher *Donat Cadruvi* viaden ella litteratura, ella belletristica romontscha.

Nies poet e scribent ha adina scret, varg'in miez tschentaner cun adina puspei dar peisa, retrer peisa per dar novs catschs a sia intuiziun, a sia fantasia. Dallas empremas emprovas dils anno 40, nus numnein mo *Auras e tempiastas*, va il giuven, independent, cun mongia revuelta viaden ella problematica sociala, contemporana, humana. In sforz admirabel era stau siu *Il Socialist de Seglias* che serevela per crap de cantun per ina entira perioda de siu luvrar litterar. En buna memoria restan aunc adina ils *Dus frars Menardi*, 1953, e silsuent 5 diversas reediziuns, in *portret* da Donat Cadruvi d'in decuors desperau gia all'entschatta. Dus mattatschs, fargliuns inimitgs cun characters differentes senza fin, van tras la veta in sper l'auter o, sefan vivs e contrastonts en lur svilups de carschi. Il portret frars Menardi sefinescha cun ina fin inschignusa, commuentonta.

Nus lein buca tralaschar d'allegar en *Tiara e desiert*, 1953, *La fin dils Fatals* che schochescha cull'agressivitat stilistica che porta orembora il patratg, l'ironia e l'acziun. Ei va per las empremas paginas remarcablas.

Culs decennis vegnents secalma il stil e bia vegn pli cordial, senza astgar quintar ch'ei detti buca traso novas surpresas. Splanaus para il sriver, in romontsch senza macla e sco plirs critichers repetan savens, in lungatg ordvart correct, viv e culont.

Ina biala caussetta, pauc enconuschenta, comparida en igl Ischi 57, 1971, inconta mintgin che legia. Igl ei las *Brevs ad in Magistrat*, supponiu, screttas da *Gion Paul Cumin*, edidas da Donat Cadruvi. In cuort *Avis* dat ina famusa caratteristica de quei sempel um e scrinari dil vitget Pradira. Las brevs ein drizadas ad in anteriur conscolar secundar dagitg impurtont e d'apertut enconuschent um politic setratgs ella capitala. Sut gl'auspeci de conscolar ei la curascha per corrispunder maneivla. Sias expectoraziuns ein beinvulentas, per la letga malignas – constataziuns e damondas supponidas, critica zuppada. En biala, curtesevla dicziun vegn era dubitau della sinceradad dils politichers ed auldirigents cun lur empermischuns d'agid e sustegn. In exempel ei segiramein giavischeivels:

Igl ei propi remarcabel: Aunc tschei di sundel jeu, suenter in pèr reflexiuns fatgas, enten splanar in'aissa ruver, vegnius a suandonta conclusiun: Ils magistrats stuessen propi esser quels che semovan viaden ellas realitads, viaden en quei ch'exista. Mo forsa eis ei ina distanza buca mo denter vegls scolars de Pradira, mobein era denter ils plaids ed ils fatgs, denter quei ch'ins smina e quei che regia nies mund.

Allusiuns e sentenzias indirectas dat ei en quei cuort tractat tut che buglia: ... *udiu a schend in sabi um, stoda sabi: Ad ina carga fein, ad in stuorn ed als uffecis dueian ins ir ord via! – In auter um striunau malign hagi pretendiu che la distanza denter pievel e menaders seigi memia gronda tier nus. Ei vegni tratg capiala e dau la manutta stediamein... etc.*

Mo las brevs calan tuttenina. Il scrinari sto esser morts. Schebein il Magistrat rispundevi ni buc, stat era buc els secrets anflai. Aschia sflugialan damondas ed eventualas empermischuns supponidas: sco vegnidadas puspei sesfugidas.

La famiglia Danton vessi giu dau in roman, mo vegn, sco quei ch'igl autur scriva, manizzaus ensemen sin 30–40 paginas. Argumentaziuns strictas el process en rocla denter dus frars della famiglia, era cheu dus frars inimitgs, vegnan sapientivamein supprimidas. Donat Cadruvi sco versau advocat sa della nauclidad dils malfatgs d'ureidias inculpaziuns, da dubiusas perdetgas, sa de fasierliadads da procuraturs e dertgiras. Difficultads dattan l'eriadad interna e la cuschientscha dil perschunier innocent. In advocat uerbèl ed entusiasmau engarta a Verona la matta ch'ei supponidamein vegnida bessa el lag e neghentada. La revisiun en tura serocla senza dramaticitad, demai ils dus inculpaders, in stagn morts e l'auter sbrigaus. En tut priu in concept de novella cun bia damondas, igl emprem, e lunsch viaden, in grondius artg de descripziun e caracterisaziun d'in pign marcau, ruasseivels, denton munius cun tuttas instituziuns practicas e humanas che garanteschon – la finala – giustia e harmonia!

Ei fuss bess in fav en in bi lag alpin de vuler entrar cun success en tuts ils varga 20 cudischs che Donat ha scret en sia veta. Maniera e creanza ei de silmeins numnar ils tetels dils treis cudischs dedicati da Donat Cadruvi a siu anteriur scolast,

il sottascrèt de questa survesta, 1975: *Trapass*, raquintaziuns romontschas, 1985: *Fatschettas*, poesias, 1995: *Da perpeten en perpeten*, elements per in roman alla fin dil 20avel. Tgi less analisar e far da sedumignar cun ton cuntegn, cun tonta variaziun? Motivs ston esser stai per in tal agir. Donat Cadruvi seregorda adina puspei, ad in tener, neu dals onns 1936–1939 sco scolar de 13 a 16 onns ella scola districtuala a Glion. Quei institut fuva gest quei onn fundaus, era cun agid d'in Legat Cado-nau tut special, culla cunzina de metter, idealmein, l'instrucziun romontscha alla testa de tut cunfar. Quels onns ein aunc oz nunemblideivels e la regurdientscha mai stada tribulada. E quei ei ca pauc, patertgond alla via ch'in ault politicher sto passar, magari era repassar tortas ed entrar en buns e meins buns compromiss. En talas situaziuns ei il respect della libertad denter amitgs ina gronda caussa! Denton, e gliez ei de remarcar! Igl um della lescha e d'aunts uffecis politichers, che ha mai cediù d'unfrir temps e peda, tut a dubel, per il scriver e far poesias per il pievel romontsch. Ses marviglius concepts secundars han dau la direcziun, fritgau a liunga vesta in'emprema fasa de scribent; neu da quei temps crescha Donat Cadruvi spert viaden en in'epoca mediana d'impurtonza, ed ina tiarza che s'introducescha cun *la famiglia Danton*. Ed ins spetga la quarta decada cun niev anim e novas vestas.

Ina reminiscenza d'avon in miez tschentaner! 1986 festiva-ziun dils tschunconta neu dalla fundaziun della scola districtuala. Donat Cadruvi, era staus president dil marcau de Glion, lai buca sfugir quell'ocasiun. Dus magisters della scola d'avon 5 decennis sesevan pruamein, spanegiai ella tiarza retscha sutgeras della sala festiva, in dirs d'ureglia, l'auter sur ils 80. Igl εμπrem cuors della poesia, stada starschada 100 onns en pupialamenta, dil bien amitg dils dus festivonts, miedi districtual a Glion, *dr. Aluis Tuor*, fuss en quei mument vegnius endament che secloma:

*Cun viver vegn ins vegls
e piarda la vesida.
E tier il mal dils egls
sespiarda er l'udida!*

La tenda sesaulza e beingleiti compara ina classa sin tribuna, simbolisond ina scena scolastica d'avon 50 onns. Il scolast cul fest enta maun che diregia cun schueun ses giuvnals. Igl ei clar. In dils sesents ella tiarza retscha vevan ins schau levar si da mort en veta. Irritaus dat el in miez segl egl ault, in scarp sut sutga, promts de secamberlar sin tribuna per prender fest e classa enta maun. *Mo plaun, bien amitg*, remarca ils sesent dasperas, da Glion ano staus eligius pli tard per inspectur respectabel e de gronda ruasseivladad. *Quels! cheusi fan tut en uorden!* Ed il facit: tut ei restau tuttina. Utopia de vuler remover in carpun colossal d'in miez tschentaner. La visiun simbolica ei savens pli verdeivla che la realitad sfugida. – Donat Cadruvi veva giu fatg e scret la scena. El era pli tard beinduras s'occupaus cun giugs ed haveva era ughegiau d'entrar el grev cunfar dramaturgic. Enconuschenta, 1978, la cantada: *La Glisch della Libertad*, als Libers de Laax, 550 onns suenter la brev de libertad 1428. Pliras commemoraziuns tucc'ei de far per il marcau de Glion. La greva sparta dramaturgica vegn era aunc oz prida sin rucca.

Donat Cadruvi fuva beinduras era s'ughegiaus viaden ella erudiziun. L'entschatta fuva vegnida fatga cun sia dissertaziun: *Die Gemeindelöser nach bündnerischem Recht*, 1952, cun aspects tuttavia cultural-folcloristics. En in Radioscola (RS) s'engascha el culla tematica: *Co nos babuns dertgavan sur malfatgs*, scena historic-grischuna. En RS tom II, cudischet 46, sesanfla la referenta preparaziun pil scolast: *De derschaders e dertgiras – de malfatgs e de pitgiras!* En *Igl Ischi festiv* 50, 1964, semuossa el cun la contribuziun: *Il carstgaun avon dertgiras*. Ina simpatia speciala vegn demussada enviers igl enconuschent cuss. naz. *Aluis Steinhauser*, Sagogn, 1871–1918, morts a Paris en giuvens onns duront deliberaziuns internazionalas, morts dalla gripa che furiava cunzun 1918. (Mira *Igl Ischi* 56, 1969).

Cun *La famiglia Danton* entra Cadruvi definitivamein viaden ella belletristica. In cudisch spetga buca l'auter, poesias, novellas, historias legras en *O Dieus pertgiri!* Miniaturas, characteristics d'originals e remarcabels, che dattan caschun a concepts chocconts, argumentaziuns che cudezzan entras lur anomalitads. De rir de schluppar gin ils ins, sche la punta tucca, auters selegnan d'in'otra historietta. Nu'ei cheu la forza

dil plaid persul, mess bein en retscha? La stilistica quasi persula sa mover la risaglia!

E la poesia? – Donat Cadruvi capescha siu mistregn! Enconuschenta ei, cunzun era entras la composiziun da Walther Aeschbacher, sia poesia:

Ti pur, Ti eis semnader!

*Atras tiu èr tumpriv caminan
sco soras travs e travs
e bratsch a bratsch bufatg cantinan
e siaran sco cun clavs.*

*Ton fa nies bab per tei amogna,
per tgi che vul semnar,
per tgi ch'enquera fretg e bogna
siu èr per raccoltar.*

*Sche fier'entiras las pugnadas
el tratsch de tiu Signur
e cu las jamnas ein vargadas,
lu datti fretg pil pur!*

Buca meins che dus tozzels poesias da Donat Cadruvi ein vegnidas componidas. Bein ina buna enzenna de qualitat. Ils componists laian buca stgisar tut. La canzun strofica pretenda regularitad de fuorma, pei metric en uorden, troficaziun senza macla. Co proceda il componist, prendend a mauns in text per sia lavur? Lai el mover dal ritmus, dal cuntegn d'entschatta, dalla complexitad de fuorma e cuntegn? Quei fuss in interessant tractat!

Zacu, in bien mument ha dau caschun d'anflar ina poesietta da Donat Cadruvi che ha teniu a mistregn in mument l'attenziun. Nua ch'ell'ei publicada ei per mei buca enconuschent. Ella vegn dada sco suonda, cun sias treis strofas.

Atun

*Audas co l'aua discuora
denter riva e rempar?
Sas ti pertgei ch'ella cuora
di e notg enviars la mar?*

*Vesas sco sgola l'armada
dils utschals ch'ei tementai,
uss che la stad ei vargada
e ch'ils èrs ein bandunai?*

*Sentas il freid de rugada
e dil fretg ch'ei uss madirs?
Audas gl'atun cun barhada,
cun ses buordis e sospirs?*

Las duas poesias: *Ti pur, ti eis semnader e Atun*, ein bein, a prema vesta, de differenta factura. Era de vuler paregliar, formalmein cun *Il semnader* da Alfons Tuor, füss ughegiu. Fundamentalmein dat ei denton de cattar avischinaziuns.

Ti pur, ti eis semnader, cun dus 'tis' el tetel, bunamein tun d'in pur suveran, lai better las travs els zuolcs, lai cuntschar las cuntschunzas cun lur füssés bauns e travs. Mo era la miracla della creaziun vegn buca emblidada: *Sche fier'entiras las pugnadas (de sem) el tratsch ... lu datti fretg pil pur!* Dal sem al fretg. L'araziun ei premissa. Tut ferms plaids de speronza *per tgi che vul semnar!*

En *Atun?* – Ils resultads della seminaziun: il fretg ch'ei uss madirs.

La poesia *Atun* ei tgemblada d'enzennas de damonda. Denton mo l'emprema che damonda risposta, buca leva! Tschellas ein de character retoric.

La poesia *Atun* appellescha francamein als 5 senns: *Audas – Vesas*, ed el tierz cuors, suenter *Sentas*, revegn dublegiadamein *Audas!*

Igl emprem cuors ei de tempra generala, senza indicaziun d'atun tipica. Il secund dat is atunil culs utschals migronts che

bandunan la tiara. La tiarza strofa, materialmein pli massiva, lai corscher las stentas della raccolta.

Ins auda beinduras che poesias lyricas seigien buca de sparpigliar. Ins sa cunterponer che en explicaziuns scolasticas, promovi il sediscuorer en analisa, il patertgar e seviver viaden els cuntegns. Ins engarta per part forsa era, en retrospectiva, co igl art dil poetar semova egl intern dil poet. Il poet vul porscher, il lectur retscheiver.

Interessant fuss de perseguitar co ils plaids, las remas, ils vers ed il pei metric en bien ritmus sefan en quellas duas poesias. Donat Cadruvi ei in meister ella creaziun de nums adattai e bials de cuntradas e valladas, de persunas e caussas. La harmonia tonala pretenda schizun surpassaments de reglas dil diever de *co* e *sco* en: *Vesas sco sgola l'armada dils utschals ch'ein tementai!* La poesia *Atun* ei sco fatga per la composiziun. Mintgamai ils secunds vers dellas treis strofas vegnessen a far rubigliar in techet las fauldas dils frunts d'eventuals componists!